

Lirika Tina Ujevića u kontekstu kanonske i popularne kulture

Grgurić, Ela

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:994252>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

ELA GRGURIĆ

**LIRIKA TINA UJEVIĆA U KONTEKSTU
KANONSKE I POPULARNE KULTURE**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

ELA GRGURIĆ

**LIRIKA TINA UJEVIĆA U KONTEKSTU
KANONSKE I POPULARNE KULTURE**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Dubravka Zima

Zagreb, 2023.

1. UVOD

U ovom će se radu ukratko analizirati pjesme Tina Ujevića koje su značajne ne samo u kanonskoj već i u popularnoj kulturi, a njihov su značaj na tom području definirali pjevači te televizijski, filmski, kazališni, ali i amaterski izvođači. Provedbom takvih analiza pokušat će se uspostaviti veza između do sada *popularizirane* Ujevićeve poezije u odnosu na poeziju koja je ostala isključivo u kanonskim okvirima. Pretpostavka od koje polazi ovaj rad jest da su češće uglazbljivane i recitirane pjesme religijskog i/ili ljubavnog karaktera.

Sadržaj rada temeljit će se na knjizi Jasena Boke, *Tin: biografija – trideset godina putovanja* te na *Maloj tipologiji moderne hrvatske lirike* Pavla Pavličića i *Književnim pretincima* Luke Paljetka. Rad će biti kronološki postavljen, a u pozadini analize pojedinih pjesama stajat će biografski podaci relevantni u kontekstu nastanka ili objave konkretne pjesme ili zbirke pjesama.

2. OD VRGORAČKE KULE DO PARIŠKOG SLOMA

2.1. Počeci pjesništva i prvi dodiri s religijom

Rođen 05. srpnja 1891. godine u Vrgorcu, Augustin Josip Ujević, poznatiji kao Tin Ujević, pjesništvom se počeo baviti, amaterski, u najranijim godinama svog života. Pisao je stihove već od svoje trinaeste godine, no na žalost stihovi iz rane mladosti nisu sačuvani (Boko, 2017, 27). Taj će se obrazac pojavljivati puno puta kroz njegov život, možda upravo zbog njegove naravi, a možda zato što je svojim budućim djelima uvijek davao maksimalnu vrijednost dok je prošla djela smatrao gotovo bezvrijednima. U četvrtom će razredu Klasične gimnazije u Splitu krenuti za svećenika, a upravo tim činom dolazi do Ujevićeva upoznavanja religije koju će kasnije često upisivati u svoje stihove (Boko, 2017, 26). Nadalje, njegov stav prema vlastitom pisanju stihova otkriva i činjenica da njegovi kolege i poznanici iz sjemeništa u kojem je boravio za vrijeme školovanja neće biti svjesni Ujevićevog stvaralaštva (Boko, 2017, 30). Važnu je ulogu u Ujevićevom deklariranju kao pjesnika imao i časopis *Mlada Hrvatska* u kojem je 1909. godine objavljena prva njegova pjesma, sonet *Za novim vidicima* (Boko, 2017, 35). Iste godine, Augustin Josip Ujević završio je posljednju gimnazijsku godinu, odustao je od svećeničkog reda te krenuo u Zagreb. U tim je godinama svog života bio zaokupljen više politikom, a manje pjesništvom. Iako se, osim kratkih pauza, uvijek bavio književnim radom, pisanje stihova često će u ranim stvaralačkim godinama ostaviti po strani,

a fokus će stavljati na tekstove književno-političkog karaktera ulazeći sve dublje u političke krugove te neprestano izmijenjujući suparnike i suradnike.

2.1.1. Hrvatskim mučenicima (Ujević, 1996, 107)

Nakon što je u *Mladaj Hrvatskoj* prvi put objavio svoje stihove, Augustin Josip Ujević, s istim je časopisom nastavio suradnju te je u dvobroju za listopad i studeni 1909. godine objavio pjesmu *Hrvatskim mučenicima* (Boko, 2017, 38). Ta je Ujevićeva pjesma, a to se može iščitati iz naslova, domoljubnog karaktera što i nije čudo s obzirom na to da je napisana u predratnom razdoblju. Stihove je ove Ujevićeve pjesme uglazbio i otpjevao Marko Dodig Paško¹. Iako se pjesma na platformi *Youtube* ne nalazi u izvornom obliku, već je raspored i broj ponavljanja određenih stihova u nekoj mjeri promijenjen, Tin Ujević naveden je u opisu izvedbe kao autor teksta. No, valja istaknuti da takva vrsta preinake nikako ne umanjuje vrijednost izvedbe jer je kanonski tekst jednostavno prilagođen za izvedbu unutar popularne kulture. U kontekstu analize pjesme treba istaknuti uporabu domoljubnih simbola, npr. *rod, roblje, sloboda, pleme, Hrvat, (...)* kojima se ostvaruje osjećaj napetosti i borbenosti². Dakle, činjenica da je uglazbljena pjesma domoljubnog karaktera koja ima zadatak pobuđivanja rodoljublja te želje za borbom za nešto vlastito – identitet, nije ni malo iznenađujuća.

2.2. Ujevićev Rabbi

Svima poznata polemika koja se odvila između tad već etabiliranog Antuna Gustava Matoša i Augustina Josipa Ujevića nije od presudne važnosti u kontekstu ovog rada, ali ju svakako valja istaknuti kao smjernicu za buduće Ujevićevo stvaralaštvo, ono političko, ali i pjesničko. Naime, dolaskom u Zagreb, Ujević se uklopio u pjesnički krug nastao oko Matoša. Tom su krugu pripadali Ljubo Wiesner, Fran Galović, Nikola Polić, Vladimir Čerina i drugi čiji su stihovi svrstani u antologijsko djelo hrvatske poezije iz 1914. – *Hrvatska mlada lirika* (Boko, 2017, 40). Polemika se između Ujevića i Matoša razvila uglavnom zbog promjene političke struje s Ujevićeve strane, no u dublju diskusiju političkih stajališta ovaj rad neće ulaziti. Presudna je činjenica da se po dolasku u Zagreb Ujević politički slagao s Matošem, a kasnije je svoje stajalište promijenio zbog čega je došlo do slavne polemike koja započinje Ujevićevim kratkim tekstom objavljenim u *Savremeniku* u svibnju 1911. povodom smrti pjesnika i domoljuba Augusta Harambašića (Boko, 2017, 46). Kako navodi Jasen Boko, Ujević

¹https://www.youtube.com/watch?v=Gy2QvxeObgM&ab_channel=augustinagokujund%C5%BEi%C4%87

² <https://view.genial.ly/5fce0857b311230dad3161b5/presentation-hrvatskim-mucenicima> (pristupljeno 23.08.2023.)

je u tom tekstu „iz perspektive književne povijesti posve ispravno, Harambašića ocijenio više retorikom negoli lirikom, narodnim bardom, pjesnikom Zrinskih i Frankopana, a u pozitivne značajke ubrojio mu je gotovo isključivo prijateljstvo sa Starčevićem“ (Boko, 2017, 46). Na Ujevićev tekst *Nad Harambašićevim grobom* Matoš oštro odgovara, također u *Savremeniku*, tekstom *Discipulus* u kojem niti u jednom trenutku Ujevića nije imenovao, ali kad se polemika smirila, priznao je kako je tekst usmjeren upravo prema njemu (Boko, 2017, 46). Nedugo nakon, Matoš objavljuje tekst pod nazivom *Zar i ti, Brute* u kojem direktno imenuje Augustina Ujevića te mu i dalje zamjera odnos prema Harambašiću, ali i prema samom sebi izlažući stav da je Ujević tek početnik u pjesničkim krugovima koji nema pravo etabiliranim pjesnicima govoriti s visoka (Boko, 2017, 47). U kontekstu se ove polemike pojavilo još nekoliko književnih tekstova, npr. Ujevićev *Cezar na samrti* (*Sloboda*, 1911.), Matoševi tekstovi *Discipulus* (drugi tekst pod istim nazivom) i *Svršena afera*, Ujevićev *Barrès i Oinobarrès* (*Hrvatski pokret*) i drugi (Boko, 2017, 48-50). Svi navedeni literarni tekstovi dokaz su Matoševe, prije svega, političke zrelosti, a u isto vrijeme Ujevićeve nezainteresiranosti za svoj budući politički i/ili književni položaj. Vjerojatno zbog neiskustva, ali potencijalno zbog vječitog životnog stava, Ujević rijetko bira koga i kada proziva te kako će njegovi postupci utjecati na njegovu daljnu karijeru i mogućnost etabiliranja u pjesničkim krugovima. Ujević je u tom kontekstu 'imao sreće' jer će iz vlastitog karaktera i načina života nerijetko izvući ono najbolje, od osiguranog smještaja do besplatnih toplih obroka i pića.

2.3. Pariške godine

Kako je Ujevićev život, osim njegovim 'teškim' karakterom i čestim gubljenjem vlastitih stihova, obilježen brojnim putovanjima, tako i ove godine njegova života nisu odmak od pravila. Nakon boravka u Zagrebu, odlazi u Beograd u kojem je izrazito politički aktivan, a nakon Beograda, seli u Pariz. Francuska prijestolnica za Ujevića u svakom smislu predstavlja veliki preokret jer je upravo nakon boravka u navedenom gradu doživio psihički slom koji će nešto kasnije pjesnika u potpunosti odmaknuti od politike te ga usmjeriti isključivo prema književnom stvaralaštvu. U lipnju 1914. godine u Zagrebu izlazi zbirka *Hrvatska mlada lirika* u koju su, osim Ujevićevih, uvršteni stihovi Čerine i Wiesnera te Ive Andrića, Vilka Gabarića, Frana Galovića, Karla Häuslera, Zvonka Milkovića, Stjepana Parmačevića, Janka Polića Kamova, Nikole Polića i Milana Vrbnića (Boko, 2017, 90). Značajna je ova zbirka za Ujevića jer je u njoj objavljeno sveukupno deset njegovih pjesama od kojih su tek dvije nove i prethodno neobjavljene, a to su *Što šapće vodoskok* i *Oproštaj* (Boko, 2017, 90). Nadalje, izvan *Hrvatske mlade lirike*, Ujević će 1914. godine objaviti tek sedam pjesama, a Boko navodi

da se u tih sedam pjesama „uspostavljaju važni motivi, koji će ga pratiti u kasnijem pjesničkom životu, kad za koju godinu prestane s političkim aktivnostima“ (Boko, 2017, 91). Neke su od spomenutih pjesama *Prvi dan*, *Čari žene* te *Vrućica od žene*, dok pjesme *Na kaldrmi*, *Igračka vjetrova* i *Pepeo srca* nagovještavaju promjene u Ujevićevom pjesničkom izričaju (Boko, 2017, 91). Navedene su pjesme, kako će biti prikazano u nastavku rada, pjesme samootkrivenja te prihvaćanja vlastite nesreće.

2.3.1. *Oproštaj* (Ujević, 1996, 8)

Oproštaj je jedna od ranijih Ujevićevih pjesama, a iznimna je, u kontekstu Ujevićevog rada, jer je izvorno napisana na čakavskom narječju. Osim sadržajem stihova, tim se činom prenosi pjesnikova poruka o opraštanju od tradicije, konkretno od oca hrvatske književnosti, Marka Marulića. Ujević se, dakle, ovom pjesmom zalaže za neku vrstu reforme u poeziji. *Oproštaj* je, moguće i iz tog razloga, više puta interpretiran u kontekstu popularne kulture, a izvođači su tih interpretacija Zrinko Kapetanić³, Toni Vrandečić⁴ te Jacques Lučić⁵. Zrinko Kapetanić, recitirao je ovaj Ujevićev sonet u sklopu Večeri poezije i pjesme hrvatskih branitelja koja je bila održana krajem 2016. godine u Novoj Gradiški. Na isti je način Ujevićeve stihove izveo i Jacques Lučić, dok je Toni Vrandečić, uz recitiranje stihova ponudio i vlastite komentare te sažetu analizu pjesme. Vrandečić naglašava kako je ova Ujevićeva pjesma posebno „genijalna i slatka“ upravo zato što ju je pjesnik oblikovao kao sonet te iznio na arhaičnoj čakavici kako je to običavao raditi Marko Marulić. Nadalje, Luko Paljetak u svom djelu *Književni pretinci* komentira Frangešovo zapažanje najranijih Ujevićevih poetskih elemenata, kao što su spajanje tradicije i modernosti te svijest o nepomirljivom puntarstvu poezije, citirajući ga u kontekstu *Oproštaja* (Paljetak, 2020, 250).

2.3.2. *Igračka vjetrova* (Ujević, 1996, 77)

Igračka vjetrova jedna je od najpoznatijih Ujevićevih pjesama koja je svojom popularnošću dospjela na predivnu konstrukciju groblja Mirogoj, a u taj su ulaz u krematorij uklesani pjesnikovi stihovi „za let si dušo stvorena“ (Ujević, 1996, 77). Nadalje, stihovi posljednje strofe iste pjesme uklesani su i u pjesnikov nadgrobni spomenik na kojem stoji:

„Leti ko lišće što vir ga vije,
za let si, dušo, stvorena;

³ https://www.youtube.com/watch?v=Bw9rHSs4tU0&ab_channel=TheVoiceOfPoetry

⁴ https://www.youtube.com/watch?v=BEZsBRf2SeA&t=63s&ab_channel=ToniVrandecic

⁵ <https://www.youtube.com/shorts/NajrLBfwmYQ>

za zemlju nije, za pokoj nije
cvijet što nema korijena“

(Ujević, 1996, 77).

Ova je Ujevićeva pjesma nerijetko isticana ne samo u kanonskoj već i u popularnoj kulturi. Najpoznatiji je njen izvođač hrvatski kantautor, pjesnik te skladatelj, Arsen Dedić⁶. Dedić je, kao i uvijek, pjesmu vrsno prilagodio za pjevačku izvedbu, a osim *Igračke vjetrova*, često se susretao s Ujevićevim tekstovima te ih je uglazbljivao. Arsen Dedić, uz Gorana Matovića, autor je knjige *San i ludilo: Tin Ujević – scenski portret* u kojoj izlaže koncept recitiranja poezije te govori o Ujevićevu stvaralaštvu i načinu na koji njegove tekstove valja uglazbiti (Dedić i Matović, 2007). Osim Dedića, ovu su Ujevićevu pjesmu izveli i drugi izvođači, npr. Joško Ševo⁷ u aranžmanu Stipice Kalogjera, a u kompoziciji Saše Radića, zatim glazbena grupa *Express*⁸ koja je pjesmu izvrsno prilagodila izvedbi u rock žanru. Nadalje, *Igračku su vjetrova* otpjevali u duetu Lea Dekleva i Bruno Krajcar⁹ no ne uspješno kao prethodno spomenuta grupa jer, čini se, nisu uspjeli prenijeti pjesnikove emocije i doživljaje, a ta je stavka, prilikom uglazbljivanja poezije upravo od najveće važnosti. Ovaj je sonet izvrsno interpretirao i već spomenuti Zrinko Kapetanić¹⁰, ali i brojni drugi. Dakle, ova je pjesma stekla visoku popularnost u kontekstu kanonske, ali i popularne kulture.

2.3.3. *Svakidašnja jadicovka* (Ujević, 1996, 14-16)

Pored *Igračke vjetrova*, *Svakidašnja je jadicovka* svakako jedna od omiljenijih Ujevićevih pjesama. Čitajući stihove ove pjesme, jasno je da je nastala za vrijeme Ujevićeva boravka u Parizu, odnosno netom prije povratka u domovinu jer iz njenih stihova iščitavamo stanje duboke usamljenosti i preispitivanja cjelokupnog smisla života. Ovi su stihovi ispunjeni mračnim slikama te surovom realnošću koja, kako se čini, pjesnika prati već od mladosti. Da je popularna upravo zbog ispovjedajućeg karaktera, možemo samo pretpostaviti. Kako je i za očekivati, pjesmu je u kontekstu popularne kulture izvelo mnoštvo, a najviše se svojim interpretacijama ističu Rade Šerbedžija¹¹, Zrinko Kapetanić¹² te Fabijan Šovagović¹³. Nadalje,

⁶ https://www.youtube.com/watch?v=vfndR0puaSI&ab_channel=BulatAndre

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=ktVq_H4zGcw&ab_channel=IvanRadic

⁸ https://www.youtube.com/watch?v=OXh-mrOapgA&ab_channel=Express-Topic

⁹ https://www.youtube.com/watch?v=BJJflASSMRs&ab_channel=aquariusrecordshr

¹⁰ https://www.youtube.com/watch?v=sPOyv_l0MLs&t=42s&ab_channel=TheVoiceOfPoetry

¹¹ https://www.youtube.com/watch?v=WZAejSvB8_U&ab_channel=PoetsAngle

¹² https://www.youtube.com/watch?v=azfp9xuuW8c&ab_channel=TheVoiceOfPoetry

¹³ https://www.youtube.com/watch?v=W1yuQzyNICK&ab_channel=Fabijan%C5%A0ovagovi%C4%87-Topic

zanimljiva je i istoimena pjesma grupe *Šank*¹⁴ koja nije preuzela tekst Ujevićeve *Jadikovke* u cjelosti već je posvetu izrazila preuzimanjem sljedećih strofa:

„I biti slab, i nemoćan,
i sam bez igdje ikoga,
i nemiran, i očajan.

I gaziti po cestama,
i biti gažen u blatu,
bez sjaja zvijezde na nebu“

(Ujević, 1996, 14).

U svojim *Pretincima*, Paljetak ulazi u dublju analizu *Svakidašnje jadikovke* s naglaskom na biblijsko-teološke elemente te u analizu uvodi pitanjima: „Da li je zaista pisana u trenutku noćne napuštenosti ili u svijetlom jutru sagledavanja svoje sudbine? Da li je građena danima i danima ili je nastala odjednom u jednom plodnom času poetske misli?“ (Paljetak, 2020, 277).

2.4. Lucille Vesnić

Lucille Vesnić u Ujevićevoj je biografiji naziv za doživljaj koji je pjesnika, koliko je poznato, preusmjerio s politike prema pjesništvu. Naime, Lucille je bila pokćerka Ujevićevog bliskog političkog suradnika Milenka Vesnića (Boko, 2017, 108). Pretpostavlja se da je zbirka *Kolajna*, koja izlazi tek deset godina nakon boravka u Parizu, dakle 1926. godine, proizašla upravo iz ljubavi prema Lucille, odnosno iz emocija koje je ta *zabranjena ljubav* pobudila u Augustinu Ujeviću (Boko, 2017, 108). Nadalje, Jasen Boko Ujevićevu *Kolajnu* iščitava, a to je i očito, kao ljubavni dnevnik kojeg je Augustin Ujević pisao za vrijeme boravka u Parizu, tj. 1916. i 1917. godine (Boko, 2017, 108). Poglavlje *O mladoj neostvarenoj ljubavi* Boko sumira u rečenici „nikad neće biti razjašnjeno je li prekid ljubavne priče između Ujevića i Lucille uzrok ili posljedica potpunog ludila koje tih dana zahvaća pjesnika“, misleći pritom na Ujevićev slavni pariški slom (Boko, 2017, 114). Svoj će boravak u Parizu, uz spomen Lucille, Ujević rezimirati u *Ispitu savjesti*: „što god sam poduzeo, sve je propalo; pisao sam mnogo; nijesam publikovao ništa; ljubio sam nesrećno; pa i raskinuo se od ljubavi; nikakvih škola nijesam u redu svršio; došao sam (često zbog svoje netaktičnosti) u sukob sa većinom sila u Europi“ (Ujević, 1979). Također, Ujević usmrćuje samog sebe vlastitim riječima navodeći: „Augustin Ujević je odista umro, i ovaj čovjek koji diše u njegovoj lešini i navlači na se njegovo

¹⁴ https://www.youtube.com/watch?v=ZH4x6BwTZ4Q&ab_channel=sankbend

odijelo jest samo njegov neki prisni prijatelj ili čak sekretar, koji zna izvjesne njegove tajne, ali nije on“ (Ujević, 1979). Tim navodima Augustin Josip Ujević, kao politički aktivna i ne pretjerano proračunata mlada osoba, najvaljuje dolazak Tina Ujevića – svima poznatog pjesnika boema koji svojim stihovima u isto vrijeme potiče individualnost te izaziva identifikaciju.

2.5. *Molitva iz tamnice* (Ujević, 2004, 54-56)

Pjesma *Molitva iz tamnice* prvi je put objavljena u zbirci *Lelek sebra* 1920. godine, a značajna je jer prikazuje Ujevićevu borbu s vlastitim vjerovanjem te njegovo prepuštanje i prihvaćanje pakosne sudbine. Tamnica, koja za Ujevića u ovom kontekstu predstavlja, u isto vrijeme, njegov život, psihu te pariške godine zanimljiva je mnogim izvođačima koji su se upustili u njenu interpretaciju. Kao najpoznatiji Ujevićev interpretator, Arsen Dedić¹⁵, uglazbio je ove stihove duhovnog karaktera. Osim u Dedićevom aranžmanu, *Molitva iz tamnice* izvedena je u svibnju 2013. godine u Mostaru, od strane Dragana Filipovića te Simfonijskog orkestra Mostar s dirigentom Damirom Bunozom¹⁶, a u sklopu održavanja manifestacije *XV. Dani Matice hrvatske*.

3. ROĐENJE TINA UJEVIĆA

Kao što je pjesnik i sam nagovjestio – iz Pariza u Hrvatsku dolazi Tin Ujević, a Augustin ostaje zaboravljen. Slomljen godinama boravka u Parizu, ratnim i predratnim događanjima, nesretnom ljubavlju te drugim događajima, Tin Ujević polako, ali sigurno tone u boemski način života po kojemu je poznat i u suvremeno vrijeme. Godine 1919., Ujević se vraća u Hrvatsku te će se u vlastitoj domovini, koliko je njegovim biografima poznato, ženama vraćati isključivo u svojim stihovima, a politiku će u potpunosti izbaciti iz svoje daljnje biografije, iako će ga ona u budućnosti ponekad stizati (Boko, 2017, 121). Boko nerijetko u Ujevićevoj biografiji govori o Ujevićevom odnosu prema ženama, a njegovo pjesničko mišljenje o ženama sumira riječima: „odnos Ujevića prema ženi, čak i nakon sloma i odluke da se povuče iz svijeta i osami, ambivalentan je, one su *i draž i otrov* ovoga svijeta“ (Boko, 2017, 125). Odnos prema ženskom rodu očit je u Ujevićevim postupcima prema vlastitoj obitelji, no takvi postupci, kakvi će biti nvedeni, možda su ipak bolji uvid u njegov stav prema obitelji. Nadalje, Tin Ujević u velikom je broju stihova ispisao, na žalost, još neuglazbljenu pjesmu *Na povratku* u kojoj je 'pokopao' gotovo cijelu svoju obitelj (Boko, 2017, 134). U

¹⁵ https://www.youtube.com/watch?v=lxBJUPPX1Ew&ab_channel=sanjahbsekulic

¹⁶ https://www.youtube.com/watch?v=_Nc0a8SL9Fo&ab_channel=AkademskizborProMusica

stihovima spomenute pjesme, Ujević navodi da su svi, osim njegove najdraže sestre, preminuli iako je to daleko od istine jer su u tom razdoblju Ujevićeva majka te obje njegove sestre žive (Boko, 2017, 134). Govore li, na poslijetku, ovi stihovi o pjesnikovom odnosu prema obitelji ili prema ženama? Odgovor na ovo pitanje ostat će za slobodnu interpretaciju. Zanimljivo je u ovom kontekstu spomenuti Pavla Pavličića koji u svojoj knjizi *Mala tipologija moderne hrvatske lirike* dovodi u relaciju sedam pitanja:

1. odnos pjesništva prema tradiciji,
2. odnos pjesništva prema zbilji,
3. odnos pjesništva prema čitatelju,
4. problem mjesta i uloge autora u lirskom tekstu,
5. pitanje svjetonazora,
6. odnos poezije prema jeziku,
7. odnos poezije prema samoj sebi (Pavličić, 2008, 5-12).

Pavličić promišlja o načinu na koji pjesnici razmišljaju o svrsi teksta te navodi stavke koje pjesnici međuratnog razdoblja, poput Tina Ujevića, preuzimaju od ekspresionista i modernista (Pavličić, 2008, 137). Također, Pavličić navodi skepticizam kao glavno obilježje lirike 30-ih i 40-ih godina 20.st., a kao sporedna, ali značajna obilježja ističe zrelost, individualnost, razum te oprez (Pavličić, 2008, 142-144). Sve su to stavke koje su lako prepoznatljive u Ujevićevom pjesništvu međuratnog razdoblja, ali i kasnije. U nastavku, Pavličić navodi da „će skepticizam ostati jak i vidljiv čak i za vrijeme rata, kad pjesnici dođu u priliku da svoje pero stave u službu zbiljskih ciljeva, a i poslije rata, kad se učini da je na pomolu nova epoha“ (Pavličić, 2008, 144). Kao primjer takve poezije navede su u spomenutoj knjizi čak dvije Ujevićeve pjesme – *Mala oda radosti* te *Pobratimstvo lica u svemiru* (Pavličić, 2008,)

3.1. *Lelek sebra*

Kako to obično biva kod Ujevića, tekstovi koji su nastali u jednoj fazi izlaze u vrijeme trajanja sljedeće pjesnikove faze stvaralaštva. Shodno toj činjenici, stihovi uvršteni u zbirku *Lelek sebra*, kao i *Ispit savjesti* te *Kolajna*, nastali su za vrijeme Ujevićevog boravka u Parizu, a izlaze tek kasnije (Boko, 2017, 140). Primjerice, *Lelek sebra* prvi je put objavljena 20. rujna 1920. godine, za vrijeme Ujevićeva ponovnog boravka u Beogradu, no ovog je puta taj boravak bio isključivo književnog karaktera (Boko, 2017, 142). U kontekstu objave navedene zbirke važnu su ulogu odigrale dvije osobe – Joe Matošić te Svetislav B. Cvijanović. Prema riječima

Jasena Boke, Matošić je jednom prilikom prigovorio Ujeviću da premalo piše, a na te je riječi Ujević reagirao tako što je Matošiću pružio „kaligrafski ispisanu školsku bilježnicu s više od sto stranica“, koju je on nešto kasnije predao Cvijanoviću (Boko, 2017, 147). Stjecajem je okolnosti spomenuta bilježnica ostala u Cvijanovićevom vlasništvu, a on ju je zatim, kako je već navedeno, objavio 20. 09. 1920. godine. Zbirka je prvi put, dakle, objavljena u Beogradu na srpskom jeziku te na ćirilici, a sadržavala je 34 pjesme od kojih je čak 20 bilo u njoj prvi puta objavljeno (Boko, 2017, 148). Neke od poznatijih Ujevićevih pjesama uvrštene u ovu zbirku bile su *Svakidašnja jadicovka*, *Molitva Bogomajci za rabu božju Doru Remebot*, *Odlazak*, *Vedrina*, *Molitva iz tamnice* te *Tajanstva*.

3.1.1. *Odlazak* (Ujević, 1996, 34)

Ujevićevu je pjesmu *Odlazak*, uglazbio i otpjevao, u vrlo emotivnom tonu, Arsen Dedić¹⁷, a tu je izvedbu uvrstio na album pod nazivom *Pjevam pjesnike*. Ova Dedićeva izvedba gotovo savršeno pretače pjesnikove emocije iz poezije u popularnu kulturu. U tek 12 stihova, Ujević se prisjeća kraja u kojem je odrastao te čezne za njim, ali u isto vrijeme izražava želju za nekim novim krajevima koji ga tek čekaju. Pjesma je, dakle, refleksivno-rodoljubnog karaktera.

4. ODLAZAK IZ BEOGRADA

Iako ovoga puta Ujevićev boravak u Beogradu nije bio političkog karaktera, odlazak iz istog grada nije bio saminicijativan. Tin Ujević protjeran je iz Beograda zbog uvrede dinastije, a o tome svjedoče priče njegovih suvremenika od kojih svaka ima nešto drugačiji ton (Boko, 2017, 165). Iako je razlog progona velikog pjesnika u ovom kontekstu manje važan, poželjno je napomenuti njegov boravak u Krivodolu za kojeg je nastala poznata *Uspavanka iz Krivodola*. Ujević, 16. studenog 1925. godine, kreće iz Beograda željeznicom prema *rodnom mjestu* (Boko, 2017, 166). Boko Ujevićev boravak u Krivodolu opisuje: „Tinu je – a vidljivo je to iz poetske proze *Uspavanka iz Krivodola*, jedinog teksta napisanog u tom razdoblju – boravak u zavičaju povratak u djetinjstvo, u čaroliju neiskavernog sna prije susretima s grubostima života“ (Boko, 2017, 170).

5. CVIJANOVIĆEVA KOLAJNA

Nakon jednogodišnjeg boravka u Krivodolu, Tin Ujević preko Splita kreće za Zagreb u ožujku 1926. godine. Jednom prilikom, kako navodi autor korištene Ujevićeve biografije,

¹⁷ https://www.youtube.com/watch?v=_0HAzIBd9Ck&ab_channel=aristandar

pjesnik primjećuje da je njegova zbirka pjesama, ona ista koju je ostavio Cvijanoviću zajedno sa zbirkom *Lelek sebra*, objavljenja u Beogradu – opet, na ćirilici – opet, te tiskana ekavicom – opet (Boko, 2017, 171). Cvijanović je, dakle, ponovo objavio Ujevićevu zbirku pjesmama, ovog puta pod naslovom *Kolajna*. Pjesme su u zbirci bile označene rimskim brojevima i bez naslova što se Ujeviću, a poznato je iz njegovih pisama, nije pretjerano sviđalo (Boko, 2017, 171). Nadalje, u kontekstu ove zbirke treba imati na umu da je ona, kao i ona prethodna, objavljena u razdoblju kada je Ujević već prešao na iduću pjesničku fazu. *Kolajna* je, naime, zbirka pjesama ljubavnog karaktera koja je nastala u pariškim godinama pjesnikova života te koja je obilježena ljubavnim patnjama izazvanim ženskom osobom. Ova je konkretna zbirka izrazito zanimljiva pri proučavanju stihova Tina Ujevića u kontekstu popularne kulture jer je velik broj pjesama objavljenih u toj zbirci *populariziran*. S druge strane, stihovi koje pjesnik objavljuje u ljeto 1926. godine u potpunosti su različitog karaktera (Boko, 2017, 174). Tih dvadesetak objavljenih pjesama, među kojima su vjerojatno najpoznatije *Ridokosi mesije* te *Šumovi u kutiji za mišljenje*, u Ujevićevo je stvaralaštvo unijelo nove elemente usamljeničkog karaktera te preispitivanja o vlastitom postojanju, a upravo će ti elementi postati polazište budućeg pjesnikovog poetskog stvaralaštva.

Ujevićevu zbirku *Kolajna* sa sveukupno 28 pjesama koje recitiraju Božidar Boban, Drago Meštrović, Mirela Brekalo i Rajko Bundalo¹⁸, objavila je izdavačka kuća Jugoton 1984. godine. U taj su projekt uvrštene sljedeće Ujevićeve pjesme: *Blaženo jutro koje padaš*, *Noćas se moje čelo žari*, *Svjetlost moje vjere*, *tugo moje*, *Devet mjeseci što ja siđoh s uma*, *Zelenu granu s tugom žuta voća*, *I ja što evo bezumno ispisah*, *Tajanstva*, *Nostalgija svjetlosti*, *Molitva iz tamnice*, *Oproštaj*, *Odlazak*, *Svakidašnja jadikovka*, *Igračka vjetrova*, *Cjeloviti cjelov i ti*, *Cvrkutanje srca u pokrajini sanja*, *Vasionac*, *Visoki jablani*, *Ridokosi Mesije*, *Mjehurići*, *Produženi svijet*, *Razapeta Afrodita*, *Hymnodia to mou somati*, *Poniženja ljepote*, *Ganutljive opaske*, *Pobratimstvo lica u svemiru*, *Majdani u biću na dvije noge* te *Pogledi u praskozorje*. Sve su navedene pjesme interpretirane vrlo emotivno, a intimna je atmosfera recitiranja Ujevićeve poezije postignuta, ne samo načinom interpretacije sadržaja teksta, već i instrumentalnim dijelovima koji odvajaju pojedine pjesme. Koncept je albuma odlično osmišljen, no interpretacije su, za razliku od ostalih spomenutih u ovom radu, slabije. Ujević u svojim pjesmama izvrsno prenosi emocije i doživljava na čitatelja te stoga pri govorenju njegovih stihova ne treba pretjerano isticati pojedine emocije već bi stihove valjalo govoriti

¹⁸https://www.youtube.com/watch?v=tvnX2ROyiLE&list=WL&index=60&t=541s&ab_channel=MalaVra%C4%8Dka

manje izražajnim tonom kako bi prvotna pjesnikova poruka ostala neizmijenjena. Interpretatori, u ovom slučaju, nisu slijedili ovakve smjernice pa se u njihovoj izvedbi izražavanje i prenošenje emocija čini gotovo nespretno.

5.1. *Uhapšen u svojoj magli* (Ujević, 1996, 47)

Pjesma čiji su početni stihovi *Uhapšen u svojoj magli* prvi je put objavljena 1920. godine u Ujevićevoj zbirci *Kolajna*. Ova pjesma ljubavnog karaktera otpjevana je od strane dva velika hrvatska izvođača – Arsena Dedića¹⁹ te Doris Dragović²⁰. Dedić je uglazbio pjesmu u tmurnijem tonu, dok je Dragović iste stihove otpjevala u vedrijem ritmu. Osim navedenih izvedbi, ovaj tekst izveden je i u interpretaciji Francisa Goye²¹, Antona Šuljića²² te drugih.

5.2. *Noćas se moje čelo žari ili Notturmo* (Ujević, 1996, 51)

Ujevićevu je pjesmu *Noćas se moje čelo žari*, uglazbio i otpjevao Arsen Dedić²³ te ju je objavio pod naslovom *Notturmo*. Ovu je sažetu pjesmu ljubavno-refleksivog karaktera, u kontekstu popularne kulture izvelo mnoštvo izvođača, a neki od njih su Joško Ševo i Sanja Štrk²⁴ te Ivan Kojundžić²⁵. Osim u popularnoj kulturi, ova je Ujevićeva pjesma od velikog značaja u kontekstu kanonske književnosti jer, kako navodi Frangeš, glavna su joj obilježja jasnoća i jednostavnost, a u isto vrijeme odiše vrtoglavom dubinom (Frangeš, 1980-81, 43).

5.3. *Zelenu granu s tugom žuta voća* (Ujević, 2004, 81-82)

Ujevićeva pjesma čiji su početni stihovi *Zelenu granu s tugom žuta voća* još jedna je poznata pjesma iz zbirke pjesama *Kolajna*, a u kontekst popularne kulture uklopio ju je poznati hrvatski pjevač, Oliver Dragojević²⁶. Iako ova pjesma ne stoji kao jedna od popularnijih u Dragojevićevom glazbenom opusu, svakako je istina da ova izvedba, kao i prethodno spomenute izvedbe Arsena Dedića i Doris Dragović, sadrže veliki značaj u kontekstu suradnje hrvatskih poetskih i glazbenih velikana. Ove su Ujevićeve stihove, osim Dragojevića, izveli i

¹⁹ https://www.youtube.com/watch?v=fR7YG9S_kAM&ab_channel=BulatAndre

²⁰ https://www.youtube.com/watch?v=jFbHmA9FUQE&ab_channel=DorisDragovi%C4%87-Topic

²¹ https://www.youtube.com/watch?v=4bYOfcJn8yc&ab_channel=voljenaaa

²² https://www.youtube.com/watch?v=j1P4Bxo66VU&ab_channel=bacenost

²³ https://www.youtube.com/watch?v=aP2wAjunxV8&ab_channel=BulatAndre

²⁴ https://www.youtube.com/watch?v=s_et0Mm3QnQ&ab_channel=IvanRadic

²⁵ https://www.youtube.com/watch?v=F6Ke1tZLeoU&ab_channel=Pjesnici

²⁶ https://www.youtube.com/watch?v=BXkVBIy8FYU&ab_channel=OliverDragojevi%C4%87CrorecOfficial

drugi hrvatski glazbenici, npr. Doris Dragović²⁷ na *Runjićevim večerima* 2019. godine te Marko Tolja²⁸.

6. MANJE USPJEŠNE ZBIRKE PJESAMA

Nakon objave dviju uspješnih zbirki pjesama, za Tina Ujevića uslijedile su nešto teže pjesničke godine. Naime, te su godine pjesnikova stvaralaštva obilježene potragom za poslom, zapostavljanjem poezije zbog novinskog rada te izdavačkim neuspjehom. Ujević se za reformu umjetnosti zalagao između stihova u svojim spomenutih dvadesetak objavljenih pjesama iz 1926., ali i izravno u pjesničkom manifestu *Savremeni čovjek ispovijeda se u poeziji* te u nekolicini eseja objavljenih također 1926. godine (Boko, 2017, 175). Sljedećih nekoliko godina, za vrijeme Ujevićeva ponovnog, ali i posljednjeg boravka u Beogradu, prikaz su najšutljivijeg razdoblja njegovog života. Nadalje, u Beogradu je, od 1927. do kraja 1929. godine, objavio tek jedan književni tekst političkog karaktera, a kada mu 1928. godine umire majka, neće joj posvetiti niti jedan stih (Boko, 2017, 176-178). Iz Beograda je, pretpostavlja se, otišao jer su se počeli pojavljivati prvi teži znakovi bolesti pa se zaputio na liječenje u Supetar na otoku Braču (Boko, 2017, 181). Taj ga je boravak izgleda nadahnuo pa piše pjesmu *Buri u album* koja nešto kasnije izlazi u zbirci pjesama *Ojađeno zvono* pod nazivom *Bura na Braču* (Boko, 2017, 181). Krajem 1929. godine obavljuje i esej *Sumrak poezije* u kojem izražava svoju zabrinutost o budućnosti poezije te smatra da će pisanje stihova u potpunosti ispariti početkom 21. st. jer takav način umjetničkog izražavanja ne odgovara razvoju suvremenog svijeta (Boko, 2017, 181). Također, Ujević se u narednim mjesecima zaposlio u splitskom časopisu *Jadranska pošta* za kojeg je u razdoblju od sedam mjeseci 1930. godine napisao više od 120 feljtona (Boko, 2017, 182). Iz tog razloga ne čudi činjenica da je zastao na polju pjesničkog rada iste godine. U rujnu 1930. godine Tin Ujević zaputio se u Sarajevo, a njegov je boravak u tom gradu obilježen iznimno plodnim književnim radom s naglaskom na esejistici i književnoj kritici (Boko, 2017, 188). Iako je Tin Ujević u ovom razdoblju već dobro etabiliran književnik, njegova financijska situacija nikako ne odgovara umjetničkom statusu kojeg je stekao. Ujević je, kako je izloženo prethodno, za poslom počeo tragati tek u zreloj životnoj dobi, a razlog tomu nije pronalazak svrhovitosti niti želja za zaposlenjem, već izlazak iz financijskog kaosa. Izlaz će Ujević pokušati pronaći u svojim starim pjesmama koje će sakupiti i pripremiti za objavu u sklopu dvije zbirke pjesama – *Auto na korzu* i *Šepava munja* (Boko, 2017, 193-194). Slijedom okolnosti, zbirka *Auto na korzu* objavljena je u siječnju 1932.

²⁷ https://www.youtube.com/watch?v=akwHvifTDic&ab_channel=CroatiaRecords

²⁸ https://www.youtube.com/watch?v=vRxnMuSLXPg&ab_channel=RadioDalmacija

godine u Sarajevu na ćirilici, a četrnaest od petnaest pjesma koje zbirka sadrži već su objavljivane (Boko, 2017, 194). Na Ujevićevu žalost, njegova je treća zbirka pjesama naišla na loše kritike s više strana zbog čega je prodaja tog književnog djela bila minimalna (Boko, 2017, 194). No, činjenica koja je Ujeviću zadala još jači udarac bila je ta da nakon evidentno loše kritike i prodaje *Auta na korzu*, nitko nije htio objaviti četvrtu zbirku koju je pjesnik već pripremio.

6.1. *Visoki jablani* (Ujević, 1996, 65-66)

Ujevićeva je pjesma *Visoki jablani* našla svoje mjesto u samom vrhu kanonske poezije. Ova pjesma, naime, govori o jedinstvenosti pojedinca koji se uzdiže iznad društva svojom emocionalnošću, ali u isto vrijeme pati za svime što je ostavio za sobom. Iz tog je razloga ova pjesma refleksivnog karaktera. Naravno, ona je i u pjesnikovu životu imala velik značaj jer je stihove upravo ove pjesme Tonko Lonza čitao na sprovodu Tina Ujevića 1955. godine označavajući pritom pjesnika kao dio male skupine *visokih jablana* (Boko, 2017, 253). Iako vrlo cijenjena u kanonskoj književnosti, pjesma nije dostigla značajan uspjeh u popularnoj kulturi, no ipak je interpretirana od strane manje poznatih izvođača kao što su Miloš Sakić²⁹, Darija Karmela Kovačević³⁰ i dr.

6.2. *Ojađeno zvono*

Od sveukupne loše reakcije na *Auta na korzu* te odbijanja objave *Šepave munje* do objave Ujevićeve četvrte zbirke pjesama pod nazivom *Ojađeno zvono* nije prošlo niti godinu dana. Dakle, iduća je Ujevićeva zbirka objavljena 1933. godine, u Zagrebu na latinici te na hrvatskom jeziku, a bila je znatno opširnija od one prethodne pa je umjesto 15 sadržavala čak 84 pjesme (Boko, 2017, 199). Velik je broj pjesama uvrštenih u ovu zbirku uklopljen u okvire popularne kulture, a razlog valja potražiti u slobodnoj interpretaciji pjesnikovih stihova te u tematskom okviru pojedinih pjesama.

6.2.1. *Pobratimstvo lica u svemiru* (Ujević, 1996, 71-72)

Pobratimstvo lica u svemiru Ujevićeva je pjesma koja prije svega ističe jednakost u vlastitoj individualnosti te govori o subjektivnim mukama kroz koje prolaze pojedinci, ali naglašava da uvijek postoje ljudi koji prolaze kroz iste ili slične životne teškoće. Pjesma je, dakle, refleksivnog karaktera s izrazito dubokim smislom, a u stihovima se nazire osjećaj

²⁹ https://www.youtube.com/watch?v=zd9wqPnrM_g&t=19s&ab_channel=sakic1970

³⁰ https://www.youtube.com/watch?v=6Gjy6U2o5KY&t=11s&ab_channel=Adorodizajn

usamljenosti, ali i utjehe u njoj. Tekst je *Pobratimstva* izvrsno interpretirao filmski, televizijski i kazališni glumac te pjevač i glazbenik Rade Šerbedžija uz pratnju Miroslava Tadića na gitari³¹. Osim Šerbedžije, ove su stihove u obliku recitativa interpretirali i Zrinko Kapetanić³², Joško Ševo³³ te Goran Matović³⁴ i mnogi drugi.

7. AUTORSKI REZIME

Esej *Ispit savjesti* te pjesma *Trideset godina putovanja* važni su elementi za stvaranje cjelokupne slike Ujevićevog života kako ga je i on sam vidio. Naime, u ovim je djelima autor rezimirao određene godine svog života te izrazio vlastita razmišljanja o tim razdobljima. Zbog brojnih autobiografskih elemenata, ne čudi činjenica da su navedena književna djela prilagođena popularnoj kulturi u obliku dramske i/ili televizijske izvedbe. Prozni tekst *Ispit savjesti* opširniji je tekst samoprocjenjivačkog karaktera kojem se Ujević često vraćao, a napisao ga je nakon boravka u Parizu. Pariške su godine, kako je prije navedeno, na Ujevića ostavile duboki utisak, a pjesnik pritisnut težinom tih godina, nakon Pariza, pada u stanje dubokog preispitivanja. To je preispitivanje izvrsno interpretirao Robert Kurbaša, hrvatski kazališni, televizijski i filmski glumac. Naime, Kurbaša je pod naslovom *Ispit savjesti*³⁵ interpretirao ne samo istoimeni Ujevićev esej već i neke druge njegove književne tekstove, primjerice iz *Kolajne*, te ih je prilagodio scenskom nastupu u funkciji monodrame³⁶. Ujevićev je ispovjedni esej, koji je poslužio Kurbaši kao predložak, objavljen u dva dijela 1923. te 1925. godine, a kako napominje Boko „poslije će ga Tin mijenjati, ograđujući se od njega“ (Boko, 2017, 140). Autorska je monodrama glumca i redatelja Roberta Kurbaše premijerno bila izvedena 2009. godine, a prema Kurbašinim navodima, izveo ju je preko 200 puta³⁷. Zanimljiva je u ovom kontekstu i Ujevićeva pjesma *Trideset godina putovanja* prema kojoj je snimljen biografski igrano-dokumentarni serijal. Taj je serijal nastao kao suradnja HRT-a te RTS-a, a premijerno je bio prikazan u listopadu 2017. godine³⁸. Osim serijala, pod istim je naslovom objavljena i biografija Tina Ujevića autora Jasena Boke, profesora književnosti i dramaturgije, na kojoj se ovaj rad temelji, a prema kojoj je snimljen prethodno navedeni serijal (Boko, 2017).

³¹ https://www.youtube.com/watch?v=90IHOTEYs0I&ab_channel=einexify

³² https://www.youtube.com/watch?v=7AJ58f9R3rk&t=26s&ab_channel=TheVoiceOfPoetry

³³ https://www.youtube.com/watch?v=StnTIOg12iw&ab_channel=IvanRadic

³⁴ https://www.youtube.com/watch?v=KV5xF6BlS1U&ab_channel=No%C4%87knjige

³⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=Byc1COvYft8&t=104s&pp=ygUdcm9iZXJ0IGt1cmJhc2EgaXNwaXQgc2F2amVzdGk%3D>

<https://www.youtube.com/watch?v=Cz3O7jzID8w&t=62s&pp=ygUdcm9iZXJ0IGt1cmJhc2EgaXNwaXQgc2F2amVzdGk%3D>

³⁶ <https://www.hnk-zadar.hr/hr/predstava/ispit-savjesti/88> (pristupljeno 18.08.2023.)

³⁷ https://www.youtube.com/watch?v=1JTRVNIU-b4&ab_channel=LaudatoTV

³⁸ <https://www.rts.rs/lat/magazin/film-i-tv/2767434/.html?print=true> (pristupljeno 18.08.2023.)

Nadalje, serijal *Tin – Trideset godina putovanja* sastoji se od tri epizode, a nastao je u režiji Davora Žmegača te prema scenariju Jasena Boke, Lade Martinac Kralj i Davora Žmegača³⁹.

8. ZADNJI TRAGOVI KNJIŽEVNOG STVARALAŠTVA

Iako se bliži kraj pjesnikova života, njegova slava eksponencijalno raste. Godine 1937., u Beogradu, objavljene su Ujevićeve pjesme sakupljene u zbirci pod nazivom *Pesme*, a zanimljivo je da su objavljene onako kako su nastajale – dio na ekavici, a dio na ijekavici (Boko, 2017, 204). Iste godine, u studenom, Ujević napušta Sarajevo te odlazi u Split, a za sobom ostavlja bogatu književnu ostavštinu koja je sretnom okolnošću završila u današnjem Zavodu za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU (Boko, 2017, 205). Nadalje, 1938. Ujević objavljuje dvije prozne knjige naslovljene *Skalpel kaosa* te *Ljudi za vratima gostionice*, a zaokupljen je i književnim radom u raznim časopisima (Boko, 2017, 208). Godine 1940., Tin Ujević odlazi u Zagreb gdje se zapošljava u zagrebačkim novinama *Pravica* te za njih piše više od 40 tekstova raznovrsnih sadržaja (Boko, 2017, 217). Godine koje slijede nisu u vrhu njegova književnog stvaralaštva jer od 1942. do 1944. objavljuje tek nešto više od dvadeset pjesama, a od posljednje pjesme iz 1944. do objave iduće proći će gotovo šest godina (Boko, 2017, 227). Iako bi se rijetki zaustavili nad ovakvim činjeničnim stanjem i zapitali razlog pauze u objavljivanju kada je riječ o Tinu Ujeviću, ovog puta ipak postoji konkretan razlog. Naime, u lipnju 1945. godine provedeno je neformalno suđenje književnicima koji su ostali u Zagrebu u vrijeme NDH, a kazne su, čini se, bile prilično proizvoljne pa je Ujević kažnjen s čak pet godina neobjavljivanja (Boko, 2017, 233-234). Boko izražava svoje sumnje u takvu odluku: „Pavelić osobno nije mu, što se i danas može čuti od krivodolskih Ujevića, čestitao 53. rođendan, za vrijeme NDH nije dobio nikakvo odlikovanje, nagradu ili priznanje, nije mu objavljena nijedna knjiga, a poezija koja je objavljivana u časopisima u to mu se vrijeme osim prirodom ne bavi ničim drugim, najmanje politikom“ (Boko, 2017, 234). S obzirom na to da nije mogao objavljivati, Ujević se u razdoblju zabrane posvetio prevodilačkom radu. Tin Ujević svakako je najpoznatiji kao pjesnik, no pjesme čine samo jedan mali dio njegovog književnog opusa. Puno je više tekstova političkog, književno-kritičkog ili prevodilačkog karaktera. O tome da je bio vrsan prevoditelj govori činjenica da je prevodio sa sljedećih jezika: engleskog, francuskog, švedskog, španjolskog, talijanskog⁴⁰, sanskrta, palija, norveškog, češkog, kineskog te ruskog (Boko, 2017, 241). Godine 1950. Ujević postaje članom

³⁹ <https://www.64.pulafilmfestival.hr/en/filmovi/1352.html> (pristupljeno 18.08.2023.)

⁴⁰ Ravlić, Slaven (ur.) (2009). *Hrvatska enciklopedija: 11: Tr-Ž*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Saveza književnika Jugoslavije, a objavljuje i svoju prvu pjesmu nakon isteka zabrane objavljivanja – *Hymnodia to mou somati* (Boko, 2017, 243). Sljedeće godine, 1951., objavljena je zbirka Ujevićevih pjesama *Rukovet* koja sadrži sveukupno 64 pjesme od kojih su neke bile namijenjene za objavu još 1944. u zbirci *Žedan kamen na studencu* (Boko, 2017, 244). U tom je razdoblju za tisak pripremljena i zbirka *Mamurluci i pobješnjela krava* koja će biti objavljena tek 1956. godine (Boko, 2017, 244). No, prije no što ta zbirka bude tiskana, na svijetlo dana napokon će izaći *Žedan kamen na studencu*. Zbirka je objavljena u ožujku 1955. godine, no životne okolnosti s kojima se Ujević u tom razdoblju susreo, a jedna od njih bila je rak jednjaka, cijeloj priči daju gotovo ironičan ton jer, kako navodi Boko „u trenutku kad prvi put u životu ima novca, kad zadobiva status velikog pjesnika, sad, kad konačno dolazi na *studencu* s kojega može piti, osvaja ga bolest i ostaje žedan“ (Boko, 2017, 249). Posljedično, *Žedan kamen na studencu* zadnja je pjesnikova zbirka objavljena za njegovog života. Posljednjih pet godina svog života, Ujević se više posvetio prevodilačkom radu, ali objavio je i nekolicinu pjesama, npr. *Hymnodia to mou somati*, *Tramvaji do selske ceste* te *Kozmogonije* (Boko, 2017, 247). Sam kraj svog života, Tin Ujević proveo je u Vinogradskoj bolnici i dalje prevodeći tekstove. Dana 12. studenog 1955. veliki je hrvatski književnik preminuo od posljedica tumora.

8.1. Posljednji interpretirani stihovi

Neke od posljednjih pjesama koje je Tin Ujević napisao ili za života objavio, a koje su dobile čast biti uglazbljene ili na drugi način interpretirane u kontekstu popularne kulture su *Žedan kamen na bunaru*⁴¹, *Ganutljive opaske*⁴², *Hymnodia to mou somati*⁴³, *Tramvaji do Selske ceste*⁴⁴ i dr. Iako interpretirane, ove pjesme, na žalost, nisu stekle veliku popularnost izvan kanonskih okvira, a to je vjerojatno posljedica pjesnikova razvoja u pisanju stihova. Naime, Ujević je u ranijim stvaralačkim fazama, u pravilu, pisao pjesme kraćih stihova i uglavnom podjednakih duljina strofa dok se u zrelijim godinama pjesništva više posvetio sadržaju te izazivanju određenog osjećaja nego vizualnom dojmu. Iz tog su razloga njegove kasnije pjesme, može se reći, veći zalogaj za interpretatore i glazbenike.

9. ZAKLJUČAK

Zaključno, Tin Ujević, kao jedan od značajnijih hrvatskih pjesnika, ali i književnika, obilježio je kako kanonsku književnost tako i popularnu kulturu u Hrvatskoj. Svojim je

⁴¹ https://www.youtube.com/watch?v=QLpy3GbFsLU&ab_channel=surfernele

⁴² https://www.youtube.com/watch?v=DrZx5QKBjkA&ab_channel=TheVoiceOfPoetry

⁴³ https://www.youtube.com/watch?v=ukBSU3aDbqo&ab_channel=Adorodizajn

⁴⁴ https://www.youtube.com/results?search_query=tramvaji+do+selske+ceste

književnim te prevodilačkim radom ostavio duboke tragove na daljnji razvoj hrvatske književnosti. Njegova poezija nosi značajan dio kanonske književnosti, a činjenica da su mnogi umjetnici, bilo kazališni, filmski i televizijski glumci, pjevači, glazbenici ili amaterski interpretatori odlučili dio svog opusa posvetiti upravo ovom našem književniku, smješta Tina Ujevića kao vodećeg pisca poezije u kontekstu popularne kulture. Osim pjesama koje su obrađene u ovom radu, interpretirane su i druge Ujevićeve pjesme, npr. *Pepeo srca*, *Tajanstva*, *Uspavanka iz Krivodola*, *Ove su riječi crne od dubine*, *Cvrkutanje srca u pokrajini sanja*, *Vasionac*, *Ulica fantoma*, *Drhtavi park*, *Bura na Braču* i dr.

Pretpostavka je ovog rada bila da su za interpretiranje češće odabirane Ujevićeve pjesme ljubavnog i religijskog karaktera. Prema svemu navedenom, pretpostavka nije potvrđena jer, iako većina njegovih pjesama sadrži religijske motive, one ipak nisu religioznog već refleksivnog sadržaja. Stoga se može zaključiti da su za interpretacije odabrane pjesme uglavnom refleksivnog, tj. misaonog karaktera. S druge strane, valja napomenuti da najveći broj interpretiranih pjesama, od sveukupnog broja pjesama koje zbirke sadrže, nosi zbirka *Kolajna*. Ta je zbirka ljubavno-refleksivnog sadržaja zbog čega se smatra da je početna pretpostavka djelomično točna.

10. LITERATURA

Boko, Jasen (2017) *Tin: biografija – trideset godina putovanja*. Zagreb: Profil knjiga.

Dedić, Arsen; Matović, Goran (2007) *San i ludilo – Tin Ujević: scenski portret*. Zagreb: AGM, 5-57.

Frangeš, Ivo (1980-81) *Noćas se moje čelo žari*. Croatica 15-16.

Paljetak, Luko (2020) *Književni pretinci*. Zagreb: Matica hrvatska, 243-293.

Pavličić, Pavao (2008) *Mala tipologija moderne hrvatske lirike*. Zagreb: Matica hrvatska, 37-154.

Ujević, Tin; (prir.) Stojić, Mile (2004) *Ridokosi Mesije: izabrane pjesme*. Sarajevo: Biblioteka DANI.

Ujević, Tin; (prir.) Vučetić, Šime (1979) *Zapisi*. Zagreb: August Cesarec.

Ujević, Tin; (prir.) Zima, Zdravko (1996) *Izabrane pjesme*. Zagreb: Matica hrvatska.